

Riktlinje för rapportering, utredning och anmälan enligt lex Sarah

Fastställt av socialnämnden 2015-xx-xx, § x

Innehållsförteckning

Riktlinje för rapportering, utredning och anmälan enligt lex Sarah	1
Inledning	3
Lex Sarah bestämmelserna	3
Att medverka till god kvalitet.....	3
Rapporteringsskyldigheten	4
Vad ska rapporteras?	4
Hur rapportera man?.....	5
Omedelbara åtgärder	5
Information till berörda	6
Diarietföring.....	6
Utredning	6
Beslut och avsluta utredning.....	6
Anmälan till IVO	7
Polisanmälan.....	7
Information till socialnämnden	7
Systematiskt kvalitetsarbete - utvecklingsarbete och återkoppling.....	8
Roller och ansvarsfördelning	8
Regelverk.....	10
Blanketter	10

Inledning

Riktlinjerna för rapportering, utredning och anmälan av lex Sarah, fastställs av socialnämnden och är ett styrdokument främst riktat till medarbetare inom socialnämndens verksamheter. Syftet med riktlinjerna är att de ska ge vägledning i hur lex Sarah bestämmelserna ska följas inom socialnämndens verksamheter. Riktlinjerna ska även ligga till grund för enheternas lokala rutiner.

Lex Sarah bestämmelserna

Enligt bestämmelserna om lex Sarah i socialtjänstlagen, SoL, och lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska:

- anställda genast rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden till den som bedriver verksamheten (14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS)
- den som bedriver verksamheten utreda och avhjälpa eller undanröja det rapporterade missförhållandet utan dröjsmål (14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS)
- den som bedriver verksamheten, om det visar sig att missförhållandet är allvarligt, snarast anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) (14 kap. 7 § SoL och 24 f § LSS)..

Lex Sarah syftar till att säkerställa att personer som behöver socialtjänstens insatser får dessa med god kvalitet. Fel, brister och missförhållanden ska förebyggas och om de inträffar åtgärdas omedelbart.

Att medverka till god kvalitet

Var och en som fullgör uppgifter enligt SoL eller LSS är skyldig att medverka till att verksamheten och de insatser som genomförs är av god kvalitet. Detta innebär bland annat att vara uppmärksam på och påtala sådant som kan medföra risk för att den enskilde inte får god omvårdnad och service, eller inte lever under trygga förhållanden. Arbete ska bedrivas förebyggande genom att uppkomna brister och risk för missförhållanden ska påtalas och rättas till.

Rapporteringskyldigheten

Var och en som fullgör uppgifter enligt SoL eller LSS har skyldighet att genast rapportera missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden.

Rapporteringskyldigheten gäller anställda, uppdragstagare, praktikanter under utbildning samt deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program. Bestämmelserna gäller däremot inte om den assistansberättigade som fysisk person anställer de personliga assistenterna. Familjehemsföräldrar omfattas inte heller av rapporteringskyldigheten, eftersom det inte är en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt.

Rapporteringskyldigheten gäller inom den egna enheten/verksamheten. Med den egna verksamheten avses dock ytterst all verksamhet inom den egna nämnden. Rapporteringskyldigheten gäller även för öppna verksamheter och uppsökande verksamhet.

Vad ska rapporteras?

Enligt lex Sarah-bestämmelserna ska ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får insatser inom verksamheten genast rapporteras. Lex Sarah-bestämmelserna gäller även för dem som kan komma ifråga för insatser, det vill säga under tiden för utredning.

Rapporteringskyldigheten är begränsad till missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden. Man måste alltså bedöma om en händelse som har inträffat är ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande enligt bestämmelserna om lex Sarah genom att ställa sig frågorna:

1. Har missförhållandet inträffat i den egna verksamheten?
2. Berör missförhållandet någon som får eller kan komma i fråga för insatser inom den egna verksamheten?
3. Har någon utfört handlingar eller genom försummelse eller av annat skäl underlåtit att utföra handlingar?
4. Har det inträffade medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa?
5. Var det inträffade en påtaglig risk för ett missförhållande?

Missförhållanden kan vara:

- Fysiska övergrepp som slag, nypningar och hårdhänt handlag
- Sexuella övergrepp, både fysiska och psykiska som sexuella anspelningar
- Psykiska övergrepp som hot, hot om bestraffningar, trakasserier och kränkande bemötande
- Brister i bemötande, dvs. bemötande som klart avviker från grundläggande krav i lagstiftningen på till exempel respekt för självbestämmanderätt, integritet, trygghet och värdighet
- Ingrepp mot den enskildes vilja och rörelsefrihet, t.ex. inläsning, tvång
- Brister i rättssäkerheten vid handläggning
- Brister i utförande av insatser, dvs. insatser som utförts felaktigt eller inte alls
- Brister i fysisk miljö, utrustning och teknik
- Ekonomiska övergrepp

Hur rapportera man?

Rapportering av ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande görs via en särskild blankett, *Rapport om missförhållanden enligt lex Sarah*.

Blanketten ska finnas på varje enhet och på intranätet. Rapporten lämnas till enhetschefen. Rapport om missförhållande kan dock även lämnas muntligt.

Om missförhållandet gäller enhetschefen, lämnas rapporten till avdelningschefen som i dessa fall ansvarar för omedelbara och planerade åtgärder, utredning och information till berörda. I särskilda fall, om missförhållandet även gäller avdelningschefen, kan rapporten lämnas till socialförvaltningens stab. Utredare på staben ansvarar då för utredningen och förvaltningschefen för omedelbara och planerade åtgärder samt information till berörda.

Omedelbara åtgärder

Enhetschef eller annan utsedd arbetsledare på berörd verksamhet ansvarar för att omedelbart vidta de nödvändiga åtgärder som situationen kräver.

Information till berörda

Enhetschefen ansvarar för att informera berörda brukare eller dennes företrädare om rapporterat missförhållande.

Diarieföring

Enhetschefen skickar rapporten till staben för diarieföring, men behåller en kopia och påbörjar utredning.

Utredning

Enhetschefen ansvarar för utredningen. Utredningen ska påbörjas omgående från att rapport har inkommit och vara klar inom fem veckor. Utredningen ska dokumenteras på en särskild blankett, *Utredning av missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden enligt lex Sarah*. Dokumentationen ska göras fortlöpande under utredningen.

Alla inkomna rapporter måste utredas, även om det redan från början är uppenbart att det inte rör sig om ett missförhållande. Utredningen blir dock mindre omfattande i dessa fall.

När utredningen är klar ska den lämnas till avdelningschefen för granskning och godkännande. Avdelningschef bedömer i samråd med utredare på staben om utredningen är komplett och om de åtgärder som vidtagits och planeras är tillräckliga för att förhindra att liknande händelse kan uppstå igen. Utredningen kan även uppmärksamma chef och utredare på staben om åtgärder som behöver vidtas på en avdelnings- och förvaltningsövergripande nivå för att förhindra att det inträffade sker igen. Dessa åtgärder ska då tas med i utredningen.

Beslut och avsluta utredning

När utredningen är komplett tar avdelningschefen beslut om det rapporterade var *ett missförhållande* eller *en påtaglig risk för ett missförhållande* och avslutar utredningen. Avdelningschefen bedömer och beslutar även om det rapporterade *inte* bedöms vara ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett

missförhållande, och avslutar utredningen med detta beslut. Det rapporterade kan dock vara en avvikelse eller synpunkt, och ska då hanteras enligt gällande riktlinjer och rutiner.

Förvaltningschefen ska informeras redan vid inkommen rapport, eller under utredningens gång, om missförhållandet bedöms som *allvarligt*. Allvarligt missförhållande och risk för allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till Inspektionen för vård och omsorg, IVO. Förvaltningschefen beslutar om anmälan ska göras till IVO innan utredningen är avslutad. Förvaltningschefen bedömer och beslutar om det rapporterade var *ett allvarligt missförhållande* eller *en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande* och avslutar utredning när den är klar.

Anmälan till IVO

Förvaltningschefen bedömer och beslutar om allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande. Anmälan till IVO görs på en särskild blankett, *Anmälan enligt lex Sarah*. Utredare på staben upprättar anmälan till IVO. Anmälan skrivs under av förvaltningschefen. Utredare skriver ett tjänsteärende som tas upp som anmälningsärende på socialnämnden.

Polisanmälan

Om missförhållandet avser något som kan vara en brottslig handling ansvarar förvaltningschefen för att ta ställning till om en polisanmälan ska göras.

Information till socialnämnden

Allvarliga missförhållanden som anmäls till IVO tas upp som anmälningsärenden i socialnämnden. Övriga lex Sarah-ärenden sammanfattas och meddelas socialnämnden i samband med delårsbokslut och verksamhetsberättelse. Samma princip gäller även för lex Sarah-ärenden i enskilt driven verksamhet. Staben ansvarar för informationen till socialnämnden.

Systematiskt kvalitetsarbete - utvecklingsarbete och återkoppling

Lex Sarah är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Syftet är att komma till rätta med brister, att utveckla verksamheten till det bättre och förhindra att missförhållanden upprepas.

Enhetschefen ska, utöver omedelbara åtgärder, genomföra de åtgärder som planerats för att likande situation inte ska uppstå igen på enheten. Enhetschefen ansvarar för att informera berörd personal om åtgärder och se till att till exempel reviderade rutiner förankras och efterlevs inom enheten, samt att följa upp och utvärdera vidtagna åtgärder. Avdelningschefen ska följa upp de åtgärder som genomförs på enhetsnivå, samt vidta de åtgärder som identifierats som nödvändiga på avdelningsnivå.

Förvaltningschefen ansvarar för att på en övergripande nivå vidta åtgärder som identifierats som nödvändiga på förvaltningsnivå. Det kan till exempel vara revidering av riktlinjer, förvaltningsövergripande gemensamma rutiner eller informationsmaterial.

Lex Sarah-ärenden ska även sammanställas till kvalitetsråden för genomgång och möjliggöra för lärande och kvalitetsutveckling inom hela förvaltningen. Andra enheter inom förvaltningen kan till exempel ta nytta av åtgärder som vidtagits inom den aktuella enheten och i förebyggande syfte vidta likande åtgärder inom den egna enheten. Syftet är också att tillsammans med andra avvikelser och synpunkter upptäcka eventuella brister som inte har kommit fram i de enskilda utredningarna. Sammanställning och analys av de samlade lex Sarah-ärendena ska även redovisas i samband med delårsbokslut och verksamhetsberättelse. Sammanställningen ska även ligga till grund för den årliga riskanalysen av verksamheten.

Roller och ansvarsfördelning

Roll:	Ansvarar för:
Medarbetaren	- Medverka till god kvalitet
<i>Var och en som fullgör uppgifter enligt</i>	- Rapporteringsskyldighet enligt lex Sarah

SoL eller LSS

Enhetschef

- Information till nyanställda och praktikanter om skyldighet att medverka till god kvalitet och rapporteringsskyldigheten, samt hur rapportering går till och vem man ska lämna rapporten till.
- Återkommande informera berörd personal om ovanstående.
- Ta emot lex Sarah-rapporter.
- Genomföra lex Sarah-utredningar.
- Vidta omedelbara åtgärder och planera och genomföra åtgärder för att liknande situation inte ska hända igen.
- Följa upp och utvärdera vidtagna åtgärder.
- Sammanställa och analysera lex-Sarah-ärenden till enhetens kvalitetsråd, delårsbokslut och verksamhetsberättelse.

Avdelningschef

- Information till nyanställda och praktikanter om skyldighet att medverka till god kvalitet och rapporteringsskyldigheten, samt hur rapportering går till och vem man ska lämna rapporten till.
- Återkommande informera berörd personal om ovanstående.
- Godkänna lex Sarah-utredningar.
- Bedöma, besluta och avsluta lex Sarah-utredningar vid *missförhållande/påtaglig risk för missförhållande* samt *inget missförhållande*.
- Följa upp vidtagna åtgärder på enhetsnivå samt vidta åtgärder på avdelningsnivå.
- Sammanställa och analysera lex-Sarah-ärenden till avdelningens kvalitetsråd, delårsbokslut och verksamhetsberättelse.

Förvaltningschef

- Bedöma, besluta och avsluta lex Sarah-utredningar vid *allvarligt missförhållande* eller *en*

påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande, dvs.
beslut om lex Sarah-anmälan till IVO.

- Följa upp vidtagna åtgärder på avdelningsnivå samt vidta åtgärder på förvaltningsnivå.

Utredare på staben

- Diarieföra lex Sarah-rapporter, -utredningar och -anmälningar.
- Ta emot information om lex Sarah-ärenden i enskilt driven verksamhet.
- I samverkan med avdelningschef kvalitetsgranska lex Sarah-utredningar.
- Upprätta tjänsteärende till nämnd vid *allvarligt missförhållande* eller *en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande*
- Upprätta anmälan till IVO.
- Sammanställa och analysera lex-Sarah-ärenden till förvaltningens kvalitetsråd, delårsbokslut och verksamhetsberättelse.

Regelverk

Socialtjänstlagen SoL (2001:453)

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade LSS (1993:387)

Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2011:5, 2013:16) om lex Sarah

Blanketter

Blankett för rapportering av om missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden

Blankett för utredning av missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden

Blankett för anmälan enligt lex Sarah (IVO)